

DE OUDE KERK VAN SOEST IN DE ZEVENTIENDE EEUW door H. Bronkhorst

Na drie eeuwen goed te herkennen!

Soest hoort, met Baarn, tot Eemland en daarom mag ik in dit Baarnse blad wel eens een stapje over de gemeentegrens zetten, om iets te vertellen dat me gefraspeerd heeft. In het Amsterdamse Rijksprentenkabinet, dat in hetzelfde gebouw huist als het Rijksmuseum, heb ik namelijk een buitengewoon interessante tekening gezien die op Soest betrekking heeft.

Het is een Gezicht op de Kerk te Soest uit het midden van de zeventiende eeuw, en de prent is zo treffend, omdat de situatie nog goed te herkennen is. De kerk staat er nog net zo!

De overeenkomst tussen oude prent en hedendaagse werkelijkheid heeft me zo beziggehouden, dat ik met fotocamera plus zoomlens de plek heb opgezocht waar bijna driehonderdveertig jaar eerder de tekenaar heeft gestaan. Hiernaast ziet u dan, in twee afbeeldingen, het resultaat van deze historische vergelijking. De vorm van de kerktoren en van het schip van de kerk zijn in die eeuwen weinig veranderd. Als je dat opmerkt, voel je je verbonden met het verleden. Het leven van onze voorouders van zo'n tien generaties geleden komt ineens dichterbij. Bij verdere nasporingen vond ik dat dit een tekening is door Guillam Du Bois, die in 1625 in Haarlem werd geboren en die in dezelfde stad in 1680 is overleden.

Tekening van Guillam Du Bois, ca. 1652.
„Gezicht op de Kerk te Soest”. (Zwart en rood krijt, penseel in grijs)
Rijksprentenkabinet Inv. no. 1976-115.

De „Drie Ringen” met op de achtergrond „Bakkerij van Brummelen” voor de restauratie 1974.

Hij legde zich toe op landschappen in de stijl van de grote zeventiende eeuwse meesters Jan van Goyen en Salomon van Ruysdael. Het meest bekend werd hij door zijn schetsen in de kuststreek bij Haarlem: duinlandschappen en strandgezichten. Aanvankelijk werkte hij alleen in zwart krijt, maar tussen 1648 en 1653 gebruikte hij ook rood krijt en penseel in grijs. Dit Gezicht op de kerk te Soest, dat van ongeveer 1652 is, is uitgevoerd in zwart en rood krijt en met penseel in grijs.

De prent is van het formaat 23 bij 19,8 cm. Du Bois was ongeveer zevenentwintig toen hij deze schets maakte. De tekening is sinds 1976 in het bezit van het Rijksprentenkabinet.

De Soester Kerkebuurt

Wat is er op de tekening te zien? De afgebeelde kerk is de oude Petrus en Paulus, die in 1580 overging naar de Reformatie. Het gebouw als hier afgebeeld is van ongeveer 1500: een gotische kerk met een eenbeukig schip en een smal koor.

De 46 meter hoge toren biedt nog altijd een schitterend uitzicht over de omgeving. Als je de wenteltrap van 182 treden bent opgeklimmen, kun je kijken tot Nijkerk, Amersfoort, Bunschoten, Hilversum en Naarden. Ook deze toren is van het begin van de zestiende eeuw. De hele kerk werd in deze vorm gebouwd, nadat een vroeger kerkgebouw in 1481 was afgebrand. Oorspronkelijk is de kerk van ongeveer 1350; maar in de elfde eeuw moet hier ook al een kerk hebben gestaan. De jongste restauratie van de Oude kerk van Soest is van 1957.

Op de tekening van Du Bois zien we rechts naast de kerk een laag

huis met een rieten dak. Dat was in de zeventiende eeuw de herberg De Drie Ringen, die in 1580 werd gebouwd. Stadhouder Willem de derde, die koning van Engeland werd, en die in 1678 Soestdijk liet bouwen, zou meermalen in deze herberg hebben gelogeed, toen zijn "jagthuys" nog niet klaar was. De kerk en de herberg spelen een rol in het boek Ferdinand Huyck, dat in 1840 werd geschreven door Mr. Jacob van Lennep (1802-1868). Toen de hoofdpersoon van het verhaal, op zijn voettocht van Amersfoort naar Naarden, "de torenspits van Zoest in het vizier kreeg" merkte hij op: "Oogverblindend stak de grijze en eerwaardige vierkante toren, met zijn hooge spits, door het schelle licht der morgenzon beschenen, tegen de donkere lucht daarachter af, en de groene boomen die het gebouw omringden, terwijl de heuvelachtige grond die mij nog van het dorp scheidde, met goudgeel koren of sneeuw witte boekweit bedekt, niet weinig toebracht om de bekoorlijkheden van dit landgezicht te vermeerderen". De reiziger ziet dan een herberg "op den hoek van een driesprong, welken de hoofdstraat met een zijweg vormt" en hij besluit daar "een oogenblik uit te rusten en eenige verversingen te gebruiken".

Die herberg was een veelbezochte pleisterplaats op de wegen van Amersfoort naar Utrecht en Naarden.

Raadhuis van 1823

Op de plek van deze herberg staat nu, op het adres Kerkstraat 11, een ingrijpend gerestaureerd woonhuis, bewoond door Th.A.M. Vrouwenfelder. Het is voorzien van een uithangbord met het opschrift:

Kerkebuurt voor de restauratie van 1974.

De hedendaagse werkelijkheid.

De Drie Ringen. Anno 1580. De restauratie is in 1974 uitgevoerd op initiatief van A.C. van Ee.

Dichtbij dit huis staat een verplaatste oude dorpspomp van het jaar 1600. De mooi gerestaureerde woning daarnaast is het voormalige Raadhuis van Soest, dat van 1823 is, en dat tot het einde van de negentiende eeuw als gemeentehuis in gebruik is geweest. Van de huizen rondom de Oude Kerk is tenslotte nog vermeldenswaardig:

Bakkerij van Brummelen, gevestigd in een pand van 1737, zoals een ingemetselde steen ons vertelt. Hier was aanvankelijk een soort kruidenierswinkel, waar ook garen en band en klompen werden verkocht. In 1838 werd de winkel een bakkerij. Na die eerste bakker, Cornelis van Brummelen, die befaamd was om zijn krentebrood en zijn tulband, hebben nog vier generaties Van Brummelen hier het ambacht van bakker uitgeoefend. Het gebeurt tot op de dag van vandaag, en het interieur van de winkel ademt nog de sfeer van vroeger tijd. Van Brummelen, op Kerkstraat 13, is dus een bakkerij die al meer dan honderdvijftig jaar bestaat. De Soester Kerkebuurt heeft sinds een jaar of vijftien weer een fraai oud aanzien gekregen, en het middelpunt van deze historische dorpskern blijft de Oude Kerk.

Als onze zeventiende eeuwse tekenaar Giullam Du Bois, na drie eeuwen nog eens in Soest zou kunnen terugkeren, zou hij de kerk direct herkennen.

Bronnen:

- Land & Water. Hollands tekeningen uit de 17de eeuw in het Rijksprentenkabinet.
Uitgeverij Waanders, Zwolle. 1987 ISBN 90 6630 0930
- Ben J. van Os: Soest rondom de Oude Kerk.
VVV Soest
- Gijs van Brummelen: 150 jaar Bakkerij van Brummelen Soest
Soest 1988

Bovenstaand artikel van de heer H. Bronkhorst was opgenomen in "Baerne", het tijdschrift van de Historische Kring "Baerne", 13de jaargang nr. 2, juni 1989. Van de heer Bronkhorst mochten wij het overnemen voor "Van Zoys tot Soest" waarvoor onze hartelijke dank.

Redactie

ZUIVELFABRIEKEN IN SOEST
Redactie

In 1926 verschijnt in Nederland voor het eerst het zogenaamde "Zuiveljaarboek", en iedere twee jaar volgt een heruitgave. In de